

Hur trovärdiga är evangelierna?

Jonas Nordén

När vi ställer oss frågan om Bibeln är trovärdig, så gäller den frågan ofta på två plan. Vi kan för det första fundera på *om Bibeln är trovärdig som historisk text*, alltså: ger den oss tillförlitlig information om saker som en gång har hänt? För det andra kan vi fundera vidare på *om Bibeln är trovärdig till dess innehåll för oss idag*, alltså: håller det som står i Bibeln för mig att lita på och att bygga mitt liv på idag? Den första frågan är vetenskaplig och kan därför besvaras på ett objektivt sätt. Den andra frågan är existentiell och kan egentligen bara besvaras subjektivt. I den här artikeln ska jag enbart försöka besvara den förstnämnda frågan.

Bibeln innehåller fyra skrifter som vi kallar för Evangelier. Detta för att de återger och berättar om Jesu födelse, liv, undervisning, underverk, död och uppståndelse. Ett evangelium är ett glädjebudskap. Alla fyra: Matteus, Markus, Lukas och Johannes förkunnar glädjebudskapet om Jesus Kristus. Därför kallas de för evangelier.

Evangeliernas trovärdighet som historisk text har blivit mer och mer ifrågasatt under de senaste 250 åren, från det vi kallar för Upplysningstiden och framåt. Den stora frågan har varit och är: kan vi verkligen lita på att berättelserna om Jesus har ägt rum och att det har hänt precis så som de fyra evangelierna i Bibeln återger dem? Framför allt riktas kritiken mot de nytestamentliga texternas historiska tillförlitlighet och sammansättning.

Vi kan själva, som kristna, också behöva ställa oss frågor av denna sort och verkligen fundera rationellt kring dem: Föddes Jesus verkligen av en jungfru? Kunde Jesus ge mat åt 5000 personer fast han bara hade två fiskar och fem bröd? Har Jesus verkligen uppstått från de döda? Går det att få svar på allt?

Vilken utgångspunkt har vi?

Fram till ca år 1700 var Bibeln egentligen aldrig ifrågasatt på det här viset. Den diskuterades väldigt livligt, men då handlade det om hur den skulle tolkas och inte om den till sin blotta existens var sann eller inte. Det som hände i och med Upplysningen på 1700-talet var inte att vi fick nya fakta, som kunde bevisa att Bibeln var falsk. Nej, det som hände var i grunden att vi ändrade filosofi. Tidigare hade en kristen världsbild varit självklar, med Gud som skapare och en naturlig del av tillvaron. Nu ersattes denna uppfattning gradvis av tankar där enbart det inomvärldsliga var verkligt. Detta går ut på att det endast är det vi kan ta på, se, känna och på så vis bedöma som kan antas existera. Det är ganska solklart att det utifrån ett sådant perspektiv finns mycket att kritisera i evangelierna!

I Bibeln är den självklara utgångspunkten tron på en levande Gud. En Gud som har skapat universum och som själv upprätthåller den ordning som vi kan iaktta och beskriva. Han har skapat naturlagarna, men samtidigt är universum öppet för honom. Han är suverän över skapelsen och kan välja att handla i världen och bryta de vanliga mönstren. Det är därför som under och profetior är möjligt. De bibliska texterna består av människors vittnesbörd om att det som är möjligt – eftersom Gud finns – också har hänt. Skaparen har uppenbarat sig och gått in i en direkt förbindelse, kontakt, med människor genom ett antal underbara handlingar i historien.

Den mest underbara handlingen från Guds sida i historien är att han sände oss sin egen son, Jesus Kristus. Han lät honom födas som en vanlig människa och ledde honom fram till hans död på ett kors. En död som innebar att han ensam fick ta straffet för alla människors uppror gentemot Gud. Det

straff som du och jag egentligen förtjänar, det fick Jesus ta på sig. När han sedan tre dagar senare uppstår ur graven, så är det beviset på att syndens och dödens makt inte längre är verksam på det sätt som den var tidigare. Nu finns det en väg ut ur synden och en väg genom döden – till livet!

Detta är vad evangelierna berättar om i Nya testamentet. Matteus, Markus, Lukas och Johannes har alla fyra skrivit ner sin berättelse om detta underbara som hände för 2000 år sedan. Det känns alltså ganska viktigt för oss att kunna säga att de fyra evangelierna innehåller trovärdigt material. Frågan är då: gör de det? Hur kan vi vara säkra? Vi ska här se att det finns åtminstone tre områden som bekräftar evangeliernas tillförlitlighet.

Samstämmigheten mellan avskrifter

Av naturliga skäl finns inga original bevarade av evangeliernas skrifter. Det är ett faktum för alla antika skrifter. Det vi har tillgång till är avskrifter (kopior) som har gjorts av originalet. Den intressanta frågan blir då: Hur mycket har förändrats i processen? För att bedöma ett manuskripts tillförlitlighet när det gäller relationen till originalet finns det framför allt två kriterier.

Det första kriteriet är tidsavståndet mellan vårt äldsta manuskript och originalet. Ju kortare avstånd, desto större anledning till förtroende.

Det andra kriteriet är antalet bevarade manuskript. Ju fler manuskript vi har tillgång till, desto större möjlighet har vi att jämföra dem och kontrollera om texten har förändrats under avskrivningsprocessen.

Evangelierna härstammar från antikens period (traditionellt ca 1000 f.Kr. – 500 e.Kr.). För de flesta antika skrifter har vi idag endast en handfull jämförbara manuskript, med ett tidsavstånd på mer än 1000 år till originalet. Detta gäller till exempel skrifter av Aristoteles, Platon och Caesar. För nya testamentet är situationen helt annorlunda. Vi har tillgång till ca 5000 jämförbara manuskript. Det allra äldsta textdokumentet är delar av Johannesevangeliet som har ett tidsavstånd på enbart 30 år från originalet. För huvuddelen av Nya testamentet är tidsavståndet mindre än 150 år. För hela Nya testamentet är det mindre än 300 år. Ingen annan antik text är bättre bevarad med manuskript än Nya testamentet! Det innebär givetvis inte att det som står där är sant, men det innebär att vi kan veta att det som står i våra avskrifter, med mycket stor säkerhet, är det som författarna en gång skrev i originalen.

Tidsavstånd mellan händelsen och nedtecknandet

Evangelierna beskriver händelser som utspelar sig runt 30 e.Kr. Idag vet vi, mycket tack vare delar av evangelietexterna som man har funnit i Egypten, att alla fyra evangelier skrevs någon gång under det första århundradet. Det vanligaste bland bibelforskare idag är att datera dem till mellan år 60-90 e.Kr. Det finns de som nämner ännu tidigare datum, de hävdar att de första evangelierna skrevs redan någon gång på 40-talet. Stämmer det är det alltså bara 10 år mellan händelse och nedtecknande. Men vi kan i detta fall nöja oss med ett tidsavstånd på 30-60 år.

Styrkan med detta förblir detsamma. Att de personer som funnits med vid händelsen fortfarande var vid liv när nedtecknandet skedde är väldigt relevant. Det gick alltså att kontrollera uppgifterna! En tidsperiod på 30-60 år innan nedtecknande kan ju för oss moderna människor tyckas vara en väldigt lång tid, men i jämförelse med andra antika skrifter är det verkligen ingen lång tid. Det fanns under antikens tid en helt annan tradition av att bevara historien i minne och vidarebefordra den muntligt. Fortfarande var ju papper och penna ganska sällsynt. Skulle man föra vidare historia fanns det oftast inga andra alternativ än att tradera den, alltså berätta den muntligt och på så sätt levde den vidare, med hög tillförlitlighet.

Evangelierna gör anspråk på att vara ögonvitnesskildringar

När författaren till Johannesevangeliet berättar om hur soldaterna skär upp Jesu sida, som måste ha varit en fruktansvärd syn som etsat sig fast i minnet, så tillägger han: *”Den som såg det har vittnat om det för att också ni skall tro; hans vittnesbörd är sant, och han vet att han talar sanning”* (Joh 19:35). Lukas är inte själv ett ögonvittne, men han har gjort grundliga undersökningar bland de som varit ögonvittnen. Han inleder sitt evangelium så här: *”Många har redan försökt ge en samlad skildring av de stora händelser som ägt rum ibland oss, så som de har berättats för oss av dem som från första stund var ögonvittnen och blev ordets tjänare, och efter att grundligt ha satt mig in i allt ända från början har nu också jag beslutat att i rätt ordning skriva ner det för dig, högt ärade Theofilos, för att du skall förstå att de upplysningar du har fått är tillförlitliga.”* (Luk. 1:1-4). Markus var av allt att döma tolk åt Petrus och stod alltså i direkt kontakt med ett ögonvittne (1 Pet 5:13) och Matteus var högst troligt en utav de tolv, han som Jesus kallade utanför Tullhuset i Kafarnaum (Matt 9:9).

Evangeliernas anspråk på att vara ögonvitnesskildringar bekräftas av en rad detaljer som finns med i texterna, men som egentligen inte har någon betydelse för handlingen. Det är iakttagelser och minnesbilder som fastnar hos personer som varit med om ett verkligt skeende. Ett exempel från Mark. 6: Jesus drar sig undan med sina lärjungar, men folket söker upp dem och Jesus börjar undervisa dem. Det är flera tusen personer och fram emot eftermiddagen börjar de bli hungriga och man samlar ihop all mat man har (två fiskar och fem bröd). Då skriver Markus: *”Då lät han dem säga åt folket att slå sig ner i matlag där det fanns grönt gräs”*. Varför skriver Markus att där fanns grönt gräs. Vad spelar det för roll för berättelsen? Ingen alls! Men det bevisar att han var där, att han själv såg händelsen med egna ögon och minns den. Liknande exempel finns det i samtliga evangelier.

Sammanfattning

Evangelierna kan anses historiskt trovärdiga av tre huvudanledningar:

1. Våra avskrifter stämmer väl med de ursprungliga manuskripten.
2. De ursprungliga manuskripten författades kort tid efter händelserna de beskriver.
3. Författarna till de ursprungliga manuskripten var antingen ögonvittnen eller fick sina uppgifter från ögonvittnen.

Slutsatsen blir att vi alla kan läsa vår Bibel med stor tilltro till den historiska tillförlitligheten!